

NEMESKERESZTÚR

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

TARTALOMJEGYZÉK

- 1. Bevezetés
- 2. Nemeskeresztúr község bemutatása
- 3. Örökségünk
- 4. Eltérő arculatú településrészek

Történelmi településmag
Kialakult településrész
Gazdasági terület
Természeti értékek területe

- 5. Jó példák, ajánlások
- 6. Ábragyűjtemény
- 7. Felhasznált irodalom
- 8. Impresszum

BEVEZETÉS

Mottó:

*„A természet mindenkori állapota a lélek tükré.
Jelen pillanatban még éretlen természetünké.
Az épített környezet az ember mindenkori
tudásszintjét tükrözi, így például a városszélek
tájba oldódása az ott élők tudatminőségének
megfellebbezhetetlen mutatója.
A városba egyre beljebb haladva több száz, néhány esetben több
ezer év tudásszintjének információival találkozhatunk.
Kivételesen torz esetekben csak az utóbbi emberöltőjével.”*

Somlósi Lajos

A Településképi arculati kézikönyv megalkotásának elsődleges célja a helyi identitás erősítése a természeti és az építészeti értékek bemutatása által. Másodlagos célja, hogy elősegítse a településkép védelmi rendelet megalkotását és támpontot nyújtson a település fejlesztési és -rendezési tervek készítésekor.

A hely ismerete nélkül nem teremthető harmónia a természeti és az építészeti léletterek között, ezek összhangja nélkül viszont még rövid távon sem tartható fenn az élet továbbadásához szükséges életminőség. Ne feledjük: - a könyvben bemutatott kincseket unokáinktól és dédunokáinktól csak megőrzésre kaptuk kölcsön!

2 NEMESKERESZTÚR KÖZSÉG BEMUTATÁSA

5

Nemeskeresztúr a Marcal mellékén, Kemenesalja és egyben Vas megye dél-keleti sarkában fekszik. Határa többnyire enyhén hullámos síkság. Kelet-délkelet felé, kb. 1 km-re folyik az itt még csak nagyobb patakra emlékeztető Marcal, partjait rétek kísérik.

Egykori ártere ma mezőgazdasági művelés alatt áll. A községet észak és dél felől nagyobb erdőtömbök fogják közre. A falu két párhuzamos utcája között kis ér folydogál. Megközelíthetősége jó, a 84-es balatoni főút közvetlenül a falu sarkánál halad el, ahonnan egy rö-

vid bekötőúton térhetünk be a településre. A 8-as főút sincs messze: kb. 3 km-re, Jánosházánál dél felé letérve is eljuthatunk ide. A Celldömölk-Tapolca vasútvonalon megállóhellyel is rendelkezik a község.

A települést először 1332-ben említik az írások Sancta Crux alakban, magyarul 1465-ben írták le (Kerezthwr). Neve utal történetére: birtokosai helybeli köznemesek voltak, a Szent Kereszt felmagasztalásának szentelt római katolikus temploma már a 14. században állt, mai alakját az 1745. körüli újjáépítés során nyerte. 1704-ben Gróf Károlyi Sándor, Rákóczi fejedelem vezérő tábornoka az akkor Németkeresztúrnak nevezett településről, mint a kuruc hadsereg dunántúli kiképző táborából bocsátotta ki a hadsereg szabályzatát és a katonai eskü szövegét. A 17. század közepén csaknem elnéptelenedett a falu, míg ma közel

300-an élnek itt.

A településhez tartozó egykori Alsókeresztúr neve 1549-ben bukkan fel először. Korábban a somlói, majd a jánosházai uradalom része volt, de a Fitos családnak is voltak itt birtokai (Fytosakfalwya1563.). Jelenlegi nevét 1907-től viseli. A falu építészetében már a Vasi-Hegyhát hatása érződik: telkei lazábban beépítettek, a házak előtt gyakoribb a kiskert. A faluképben nem a Kemenesaljára jellemző falazott kerítések dominálnak, a régi portáknak inkább lécs- és sövénykerítése van. A község bel- és külterületén öt, a lakosság által állított kereszt áll. A Kossuth utcában Mária-szobor Jé-

zussal, a községet két részre osztó patak partján Nepomuki Szent János szobra látható. A művelődési ház előtt a honfoglalás ezer éves évfordulójára az önkormányzat kopjafát helyezett el. A Kossuth utca végén található Bertha Bulcsu nagyszüleinek háza, ahová az író sűrűn visszatért. Emlékét márványtábla örökíti meg. A Millennium évében emlékparkot és Szent István parkot avattak. A településen mobil postahivatal, könyvtár, művelődési ház, italbolt és egy civil szervezet, a Nemeskeresztúri Kulturális, Hagyományőrző és Természetvédő Egyesület működik.

ÖRÖKSÉGÜNK

Római katolikus templom

A régi Árpád-kori templom helyén épült 1744. és 1746. között. A korabeli leírás szerint fatornyos és boltíves szentélyű volt.

A mai épület egyhajós, szentélye a hajónál keskenyebb, a sokszög három oldalával záródó. A bejárat a főhomlokzat előtt álló torony alatt boltozott, két ülőfülkés, kis helyiségből nyílik, ami felett az átépítések (1772. és 1925.) évszáma láthatók.

Temető

A bal oldali képen temetői kereszt látható.
1899-ben állították.
Helyén 1781-ben már fakereszt állt.

Mária-szobor

Amerikába kivándorolt magyarok által emeltetett szobor.

Magyarország Nagyasszonya szobor

(Állítva: 1899.)

Történeti kert

Szent István-szobor

Az ezredforduló jubileumi éveit a nemeskeresztúriak is méltó módon megünnepezték. Szent István király emlékkövét 1988-ban, mellszobrát 2001-ben készítették el. A szobor és vele együtt az új park átadása nagy ünnepség keretében történt. (A Szent István-szobor Illés Erika szobrászművész első köztéri alkotása.)

Kereszt

Szegvári út melletti kereszt
(Állítva: 1920.)

Kereszt

Marton Sándor által 1870 előtt
állíttatott kereszt. Eredetileg a kul-
túrház előtti téren állt, 1930-ban
helyezték át a Hubay-féle ház elé.

Nepomuki Szent János szobra

A két falurészt, Felső- és
Alsókeresztúrt kettéválasztó kis
patak partján magas falazott osz-
lopon áll.

Történeti táj

A területről keleti irányban a Marcal-síkság és a síkság mögött magasló Somló-hegy (433 m), távolabb pedig a Bakony hegyvonulata látható. Dél-keletre a hosztói dombok, majd a medencébe simuló Meggyes falu képe tűnik fel. Délről a csabrendeki Öreg-hegy (366 m), a sümegi Várhegy (170 m), távolabb pedig a zalai dombvidék fűrészfogszerűen csipkézett csúcsai kéklenek. Az északra fekvő Ság-hegy (291 m) vulkanikus kúpja – az erdő takarása miatt – csak a határ néhány pontjáról nyújt felejthetetlen látványt.

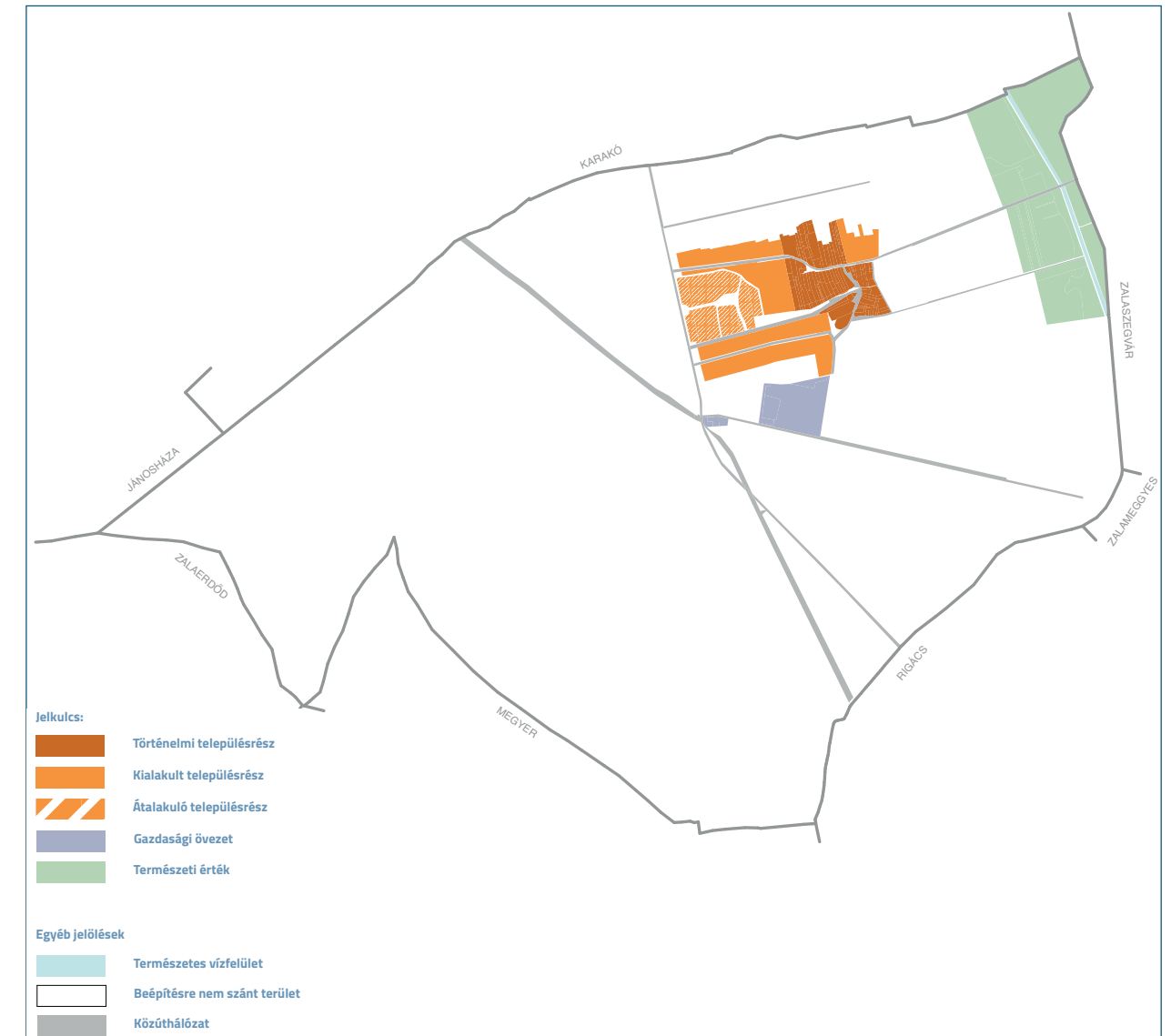

Helyi építészeti értékek

ELTÉRŐ ARCULATÚ TELEPÜLÉSRÉSZEK

4

Történelmi településrész

21

A kialakult településrészen az utca két oldalán keskeny, hosszú telkeken oldalhatáros beépítéssel sorakoznak a földszintes lakóépületek. A legrégebbi háztípus utcára merőleges gerincű nyeregtetős épület, két ablakos homlokzattal, erőteljes oromzatot elválasztó húzott párkánnyal, vakolat díszekkel, festett ablak keretezéssel. A módosabb családokra jellemző, három vagy négy ablakos, utcafronttal párhuzamos gerincű, kontyolt fedésű lakóházból is található néhány a településen.

Kialakult településrész

Az elmúlt évtized építészeti divatirányzatai szerencsére elkerülték Nemeskeresztúrt, így az ún. posztmodern, mediterrán vagy a legújabb szürke-fekete ablakos lapostetős jelenségek nem zavarják a településkép egységét.

A kerítések általában tömör lábazattal és áttört mezővel építettek, de falazott kerítések, kapuzatok is előfordulnak. A házak előtti zöldterületet az ott lakók sajátjukként gondozzák. Gyümölcsfák virágágyások díszítik az előkerteket.

Gazdasági terület

A gazdasági területek megjelenése általában összefügg a településkapuk látványával. Az épített környezet egységes megjelenését az eltérő technológiai igény miatt általában nem lehet elvárni, ezért a rendezett közlekedési területek és az egységes koncepció szerint megvalósított parkosításra kell helyezni a hangsúlyt.

Vasútállomás

A település vasútállomással rendelkezik. A távolsági buszforgalom – Keszthely, Szombathely, Sopron, Sümeg, Celldömölk, Sárvár járatokkal – érinti a községet.

Természeti értékek területe

Marcal folyó

Nemeskeresztúrtól alig 1 km-re – Vas és Veszprém megye határát képezve – folyik a Marcal. Magát a települést a keresztúri patak kanyargós völgye szeli át, amely részben a dombok alján eredő források vizét, részben a távolabbi területek csapadékvizeit vezeti a Marcalba. 2007. óta a Marcal-medence ezen része a „Natura 2000” program keretében kiemelt jelentőségű természetmegőrzési védelem alatt áll.

JÓ PÉLDÁK, AJÁNLÁSOK

Park, focipálya

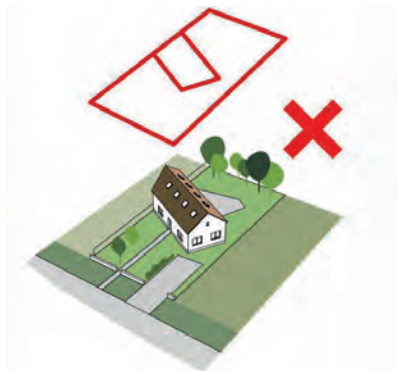

Kedves részletek

6 ÁBRAGYŰJTEMÉNY

33

telepítési sémák

kertvárosias épület magasságok

kertvárosias tetőformák

7

FELHASZNÁLT IRODALOM

Nemeskeresztúr község településfejlesztési és rendezési eszközei,
valamint ezek alátámasztó szakági munkarészei.

<http://nemeskeresztur.gportal.hu/>

<http://www.kemenesvidek.hu>

<http://tak.lechnerkozpont.hu>

<http://google.com/maps>

<http://www.marcal.hu>

B.K.L. Kiadó: Kalauz turistáknak és természetbarátoknak

Herczeg László: Nemeskeresztúr évszázadai

8

IMPRESSZUM

Nemeskeresztúr Község Önkormányzata

9548 Nemeskeresztúr, Kossuth Lajos u. 71.

Szép József polgármester

megbízásából készítette:

Altus Savaria Tervező Iroda Kft.

9700 Szombathely, Welther Károly utca 31.

www.altussavaria.hu

Tervezők:

Balogh Alexandra

Horváth Violetta

Rápli Pál

Sebrek Zsuzsanna

Jóváhagyva:

Nemeskeresztúr Község Önkormányzatának

...../2017.(.....) Kt-határozatával.

Minden jog fenntartva:

Altus Savaria Tervező Iroda Kft.

Felelős kiadó: Rápli Pál ügyvezető

